

Голові разової спеціалізованої вченої ради ДФ 20 051.168 Карпатського національного університету імені Василя Стефаника,
доктору наук з державного управління, професору, професору кафедри публічного управління та адміністрування Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
Сурай Інні Геннадіївні

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук, доцента,
завідувача кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
Томашевської Антоніни Василівни
на дисертаційну роботу **Біннатова Олега Назімовича**
на тему «Механізми державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні» подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Карпатського національного університету імені Василя Стефаника на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування

Актуальність теми дисертації, зв'язок з науковими програмами, темами.

У сучасних умовах трансформації суспільно-економічної системи України мале і середнє підприємництво (МСП) відіграє ключову роль у забезпеченні стійкого економічного розвитку, формуванні конкурентного середовища, створенні робочих місць, зростанні зайнятості населення та підвищенні рівня соціально-економічної стабільності держави. Особливої ваги розвиток МСП набуває в умовах воєнного стану, повоєнного відновлення економіки, децентралізації органів публічної влади та євроінтеграційних процесів, що зумовлює необхідність переосмислення ролі держави у формуванні ефективної політики стимулювання підприємницької діяльності.

Незважаючи на значний потенціал малого і середнього підприємництва, в Україні його розвиток стримується низкою системних проблем, серед яких:

обмежений доступ до фінансових ресурсів, нестабільність нормативно-правового середовища, надмірне адміністративне навантаження, низький рівень інституційної спроможності органів публічної влади, недостатній розвиток інфраструктури підтримки підприємництва, а також високі ризики ведення бізнесу в умовах макроекономічної нестабільності та безпекових загроз. У зв'язку з цим наявні механізми державного стимулювання МСП часто характеризуються фрагментарністю, недостатньою узгодженістю та обмеженою результативністю.

Отже, обрана тема дисертаційного дослідження є актуальною з огляду на сучасні соціально-економічні виклики, стратегічні завдання відновлення та модернізації економіки України, а також необхідність удосконалення механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва з метою підвищення їх ефективності, результативності та відповідності європейським стандартам публічного управління.

Дисертаційне дослідження було реалізоване у межах науково-дослідної роботи за темою «Теоретико-методологічні та прикладні засади розроблення і функціонування інноваційних механізмів публічного управління та адміністрування» Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (номер державної реєстрації №0120U100494) та у рамках комплексного наукового проекту ГО «Міжнародний центр з розвитку науки і технологій» (номер державної реєстрації № 0118U100228).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі Біннатова Олега Назімовича на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування, є науково обґрунтованими, логічно послідовними та характеризуються високим рівнем вірогідності.

Обґрунтованість отриманих результатів забезпечується коректним визначенням мети, об'єкта, предмета та завдань дослідження, застосуванням сучасної методологічної бази публічного управління, системним поєднанням загальнонаукових і спеціальних методів пізнання (аналізу й синтезу, індукції та дедукції, системного, структурно-функціонального, інституційного, компаративного аналізу, історико-логічного підходу, узагальнення, моделювання), а також широким використанням офіційних статистичних

даних, нормативно-правових актів України та Європейського Союзу, аналітичних матеріалів міжнародних організацій і результатів власних наукових узагальнень автора.

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи дослідження механізмів державного стимулювання розвитку МСП» дисертації здійснено ґрунтовний теоретико-методологічний аналіз проблематики державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва. Автором систематизовано наукові підходи вітчизняних і зарубіжних учених до трактування сутності державного стимулювання та механізмів державного впливу на розвиток підприємництва, уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження.

Сформульовані в дисертації теоретичні положення щодо сутності механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва ґрунтуються на критичному аналізі вітчизняних і зарубіжних наукових джерел та дозволяють уточнити й розвинути понятійно-категоріальний апарат публічного управління.

У роботі визначено, що державне стимулювання розвитку бізнесу – це цілеспрямована система дій, механізмів та інструментів, що здійснюються державними інституціями з метою формування сприятливих передумов для започаткування та розвитку бізнес-діяльності в країні, а також досягнення стратегічних соціально-економічних цілей, таких як зростання зайнятості, підвищення конкурентоспроможності національної економіки, зміцнення інноваційного потенціалу та забезпечення сталого розвитку.

Запропоновані авторські дефініції понять «державне стимулювання розвитку бізнесу» та «механізми державного стимулювання розвитку підприємництва» логічно випливають із теоретичних узагальнень і узгоджуються з метою та завданнями дослідження, що підтверджує їх наукову обґрунтованість.

Вірогідність висновків щодо еволюції системи державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва підтверджується здійсненою періодизацією розвитку відповідних механізмів, яка базується на комплексному аналізі соціально-економічних трансформацій, змін державної політики та зовнішніх викликів, зокрема пандемії COVID-19 та війни за Незалежність України. Отримана періодизація є внутрішньо узгодженою, методологічно виваженою та відображає закономірності зміни державних пріоритетів у сфері підтримки МСП.

У другому розділі «Аналіз механізмів державного стимулювання розвитку МСП в Україні» дисертації досліджено сучасний стан реалізації механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні. На основі комплексного аналізу нормативно-правового, організаційно-економічного, фінансового та інформаційно-консультаційного механізмів виявлено системні проблеми їх функціонування, що знижують ефективність державної підтримки МСП, особливо в умовах війни за Незалежність України.

Висновки щодо їх недостатньої ефективності підтверджуються виявленими інституційними, фінансовими та регуляторними обмеженнями, а також системним аналізом проблем функціонування малого і середнього підприємництва в умовах війни. Вірогідність отриманих висновків забезпечується використанням офіційних статистичних даних, аналізом державних програм підтримки підприємництва, результатами порівняльного аналізу та застосуванням концепції BANI, що дозволило глибше розкрити природу регуляторної крихкості, нестабільності та нелінійних наслідків управлінських рішень у сфері підприємницької політики.

У третьому розділі «Удосконалення механізмів державного стимулювання розвитку МСП в Україні» дисертації обґрунтовано напрями вдосконалення механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва з урахуванням сучасних викликів і завдань повоєнного відновлення. Автором розроблено Концепцію дерегуляції МСП, визначено її стратегічні пріоритети та етапи реалізації, що забезпечує системний і поетапний підхід до реформування державної політики у сфері підприємництва. Пропонується Концепцію дерегуляції МСП впроваджувати на двох рівнях: I рівень – загальнодержавний – включає загальнодержавні програми, які будуть впроваджувати центральні органи та спрямовуватися на загальний розвиток країни; II рівень – регіональний – включає регіональні програми, які будуть впроваджувати регіональні органи влади і спрямовані на розвиток малого інноваційного підприємництва регіону.

Визначено засади застосування зарубіжного досвіду (держав ЄС) для удосконалення механізмів державного стимулювання розвитку МСП: стимулювання інтернаціоналізації та експортного потенціалу бізнесу; цифровізація та діджиталізація усіх сфер розвитку МСП; пріоритетність МСП у законодавстві держав та підтримці, порівняно з великими підприємствами; численні програми підтримки підприємницької культури та стартапів; спрощення адміністративних процедур (дерегуляція); розширення

можливостей фінансування шляхом кредитування та гарантій, програм інвестицій і грантів; доступ МСП до державних закупівель; підтримка інновацій; екологічність та інклюзивність розвитку.

Запропоновані організаційно-інституційні та інноваційні інструменти стимулювання МСП логічно впливають з результатів аналітичного дослідження, узгоджуються з кращими зарубіжними практиками та мають прикладний характер, що підтверджує їх практичну значущість і наукову вірогідність.

Запропоновані практичні рекомендації щодо створення Координаційного центру дерегуляції при Кабінеті Міністрів України, Центрів підтримки бізнесу у кризових регіонах та антикорупційної цифрової платформи, є логічним продовженням проведеного аналізу та безпосередньо впливають із виявлених проблем і тенденцій. Їх обґрунтованість підтверджується порівняльним аналізом зарубіжного досвіду країн ЄС та інших держав і можливістю адаптації запропонованих інструментів до національних умов України.

У роботі також визначено стратегічні пріоритети запропонованої концепції: інституційна та регуляторна дерегуляція для МСП; пріоритет МСП у всіх державних політиках; цифровізація адміністративних та бізнес-процесів; стимулювання експорту та міжнародної інтеграції МСП; доступ до фінансування та державних закупівель; підтримка підприємницької культури та стартап-екосистеми; розвиток інновацій та екологічного МСП.

Загалом наукові положення, висновки та рекомендації дисертації відзначаються системністю, концептуальною цілісністю та внутрішньою логічною узгодженістю, а їх вірогідність забезпечується достатньою джерельною базою, адекватністю використаних методів дослідження та відповідністю отриманих результатів сучасному стану теорії і практики публічного управління розвитком малого і середнього підприємництва в Україні.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Достовірність наукових результатів, одержаних у дисертаційній роботі, забезпечується коректністю теоретико-методологічних підходів до дослідження механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва, використанням репрезентативної інформаційної бази та адекватністю застосованих методів наукового аналізу поставленим

меті й завданням. У процесі дослідження використано нормативно-правові акти України та Європейського Союзу, офіційні статистичні дані органів державної влади, матеріали міжнародних організацій, аналітичні звіти профільних інституцій, а також результати узагальнення вітчизняного й зарубіжного наукового досвіду, що забезпечує об'єктивність і перевірюваність отриманих висновків.

Достовірність сформульованих положень підтверджується логічною узгодженістю теоретичних узагальнень із результатами емпіричного та інституційного аналізу, комплексним дослідженням нормативно-правового, організаційно-економічного, фінансового та інформаційно-консультаційного механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва, а також порівняльним аналізом зарубіжних практик країн ЄС та інших держав. Отримані висновки є внутрішньо несуперечливими, корелюють із сучасними тенденціями розвитку публічного управління та відповідають реальним умовам функціонування малого і середнього бізнесу в Україні в період війни та повоєнного відновлення.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному, системному обґрунтуванні пропозицій щодо вдосконалення механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні з урахуванням сучасних викликів та завдань післявоєнної трансформації економіки. Уперше розроблено Концепцію дерегуляції малого і середнього підприємництва для сучасного та повоєнного періоду, яка відрізняється інтеграцією дерегуляційних інструментів із державними політиками відновлення, цифровізації, інноваційного та сталого розвитку і передбачає поетапну модель реалізації державної підтримки МСП.

Подальший розвиток і удосконалення отримали наукові підходи до класифікації механізмів державного стимулювання розвитку МСП, що базуються на функціонально-цільовому підході та дозволяють розглядати державний вплив як цілісну систему взаємопов'язаних механізмів – від нормативно-правового регулювання до інформаційно-консультаційної підтримки. Новизною відзначається також інтеграція концепції VANI у дослідження проблем стимулювання розвитку МСП, що дало змогу ідентифікувати крихкість, нелінійність і нестабільність регуляторного середовища та обґрунтувати потребу в адаптивних управлінських рішеннях.

Оригінальним є запропонований підхід до інституційного вдосконалення організаційно-економічного механізму державного стимулювання розвитку МСП шляхом формування Координаційного центру

дерегуляції при Кабінеті Міністрів України, створення Центрів підтримки бізнесу у кризових регіонах та впровадження антикорупційної цифрової платформи, що забезпечує комплексність, прозорість та результативність державної підтримки підприємництва. Науковою новизною також характеризується розроблена система інноваційних інструментів стимулювання МСП, орієнтована на використання цифрових, фінансових та «зелених» рішень у межах сучасної підприємницької екосистеми.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях підтверджується наявністю 6 публікацій у наукових виданнях, у тому числі у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України 5 публікацій, а також апробацією основних положень дисертації на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, круглих столах і наукових семінарах. У публікаціях послідовно відображено ключові теоретичні положення, результати аналітичних досліджень, наукову новизну та практичні рекомендації, що повністю відповідає змісту дисертаційної роботи та забезпечує належний рівень їх відкритості й наукової перевірюваності.

Загалом отримані наукові результати є достовірними, науково новими, мають теоретичне й практичне значення та повною мірою викладені в опублікованих працях автора, що відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії з публічного управління та адміністрування.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що ключові теоретичні концепти, практичні рекомендації та висновки, розроблені автором та репрезентовані у рамках дисертаційного дослідження, можуть бути використані з метою удосконалення механізмів державної підтримки розвитку МСП в Україні, як елемент формування державної політики у рамках комунікації МСП з органами влади на державному та територіальному рівні при формуванні регіональних та державних стратегій підтримки МСП. Результати наукових досліджень аспіранта впроваджено у практичну діяльність:

- Департамент економічного розвитку, екології та енергозбереження Івано-Франківської міської ради (довідка № 22/2025 від 14.05.2025 р.);

- Верховна рада України, народний депутат (довідка № 1308/2 від 14.08.2025 р.);
- ГО «Східно-Європейська спілка науковців» (довідка № 58/2025 від 28.08.2025 р.);
- Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (довідка № 03.04-29/18 від 11.08.2025 р.).

Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації

Аналіз змісту анотації та основних положень тексту дисертаційного дослідження Біннатова Олега Назімовича засвідчив їхню повну ідентичність в частині формулювання мети, об'єкту, предмету, завдань, положень новизни, висновків до розділів, загальних висновків. Загалом зміст анотації відтворює інформацію про методологію дослідження, способи аргументації положень, основні ідеї тексту дисертації, викладені стисло.

Анотація не містить інформації, яка була б відсутньою в дисертації. Дисертація та оприлюднена анотація оформлені згідно з Вимогами до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 03.02.2017 за № 155/30023.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи в цілому рецензоване дисертаційне дослідження Біннатова Олега Назімовича слід вказати на дискусійний характер окремих положень:

1. У розділі 3 наведена Концепція дерегуляції малого і середнього підприємництва є цілісною та стратегічно вивіреною, однак вона має переважно загальнонаціональний характер. На наш погляд, автору варто було б більш детально розкрити регіональний вимір її реалізації, зокрема з урахуванням асиметрії соціально-економічного розвитку регіонів, рівня безпеки, близькості до зони бойових дій та різної інституційної спроможності органів місцевої влади. Це дозволило б підсилити прикладний характер Концепції.

2. За результатами дослідження обґрунтовано інтегровану карту проблем стимулювання МСП з урахуванням концепції BANI, що є безперечною науковою перевагою дослідження. Разом з тим, дискусійним залишається питання практичного використання цієї карти органами державної влади, оскільки у роботі доцільно б було більш деталізовано навести механізми її впровадження у процес прийняття управлінських рішень,

моніторингу та оцінки ефективності політики підтримки МСП. Окреслена проблематика відкриває можливості для подальших наукових досліджень щодо формування відповідних індикаторів або інструментів управлінської діагностики.

3. Наведена у дисертації система індикаторів і підходів до оцінювання ефективності механізмів державного стимулювання МСП має переважно якісний і концептуальний характер. Дискусійним залишається питання можливості її інтеграції з офіційною системою державної статистики та моніторингу, що створює підґрунтя для подальшого поглибленого дослідження.

4. У дослідженні МСП розглядаються як відносно однорідна група суб'єктів господарювання, тоді як на практиці малий і середній бізнес суттєво відрізняється за галузевою належністю, масштабами діяльності, рівнем цифровізації та експортною орієнтацією. Доцільним було б більш детально розмежувати механізми державного стимулювання для окремих сегментів МСП, зокрема мікробізнесу, стартапів та інноваційно орієнтованих підприємств.

Зазначені зауваження та рекомендації не знижують якісний рівень дисертації О.Н.Біннатова, її науково-теоретичну та практичну цінність і наукову новизну.

Загальний висновок та оцінка дисертації.

Дисертаційна робота Біннатова Олега Назімовича «Механізми державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні» є самостійним, завершеним науковим дослідженням.

Актуальність обраної теми дослідження, обґрунтованість наукових положень та висновків і запропонованих автором рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність, достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях свідчать про глибоку наукову самостійність автора, високий рівень підготовленості дослідження.

Одержані автором результати забезпечують розв'язання актуального наукового завдання в галузі знань «Публічне управління та адміністрування».

Дисертація відповідає вимогам, встановленим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №

44 (зі змінами) та Вимогами до оформлення дисертації наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), а її автор Біннатов Олег Назімович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту
та бізнес-адміністрування
факультету управління
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Антоніна ТОМАШЕВСЬКА